

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: smikbr.ru/zaman

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Алгышлау

«Жигитлени атлары ёмюрледе сакъланырыкъдыла»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** халкъны Россейде Аскер махтаулыкуну кюню бла алгышлаганды.

«Биз Россейде Аскер махтаулыкуну кюнюн – Сталинград сермешде немис-фашист аскерлерини ууатылганларыны 81-жыллыгын белгилейбиз. Ол къзауатны андан ары ызын, къралыбызны битеу тарыхын, къдарын белгилеген Улуу Ата журт урушда Къзыл Аскерни баш хорламларындан бири болганды.

Душманны муратына тийишлиликде, СССР-ни толусунлай чачылууун жалчытыр ючюн, бизни юг регионла къолгъа

этилерге керек эдиле. Аны орунуна уа деменгили Сталинград сермеш совет аскерлени хорламларына энчи себеплик этген атламлары болганды. Сталинград ючюн къзыу сермеш 200 кюн эм кече барганды, фронт кенг жерлеге жайылганды, ол стратегиялы магъаналы тийреле ючюн Къзыл Аскерни миллиондан артыкъ солдаты бла офицери жашауларын бергендиле. Сталинград ючюн Къабарты-Малкъардан аскерчиле да жигитле сермешгендиле.

Ол къзауатда жан берген Жигитлени атлары ёмюрледе сакъланырыкъдыла.

Келлик төлюлеге юлгю болган кишиликлери ючюн хурметли ветеранларыбызны алларында башыбызны энишге этебиз. Бюгюнлюкде да бизни аскерчилерибиз – Сталинградны къоруулаганлары жашлары эм туудуклары – энчи аскер операцияны тийресинде Ата журтубузну сейирлерин жигитле сакълайдыла, батырлыклары эмда Ата журтха сиймекликлерин ачыкълап.

Сталинград хорламы кюню бла алгышлайма!» - деп айтылады КъМР-ни Башчысы Казбек Коковну телеграм-каналыны бетинде.

Кенгеш

Россейни жангы тийрелерин айнытыуну онглары сюзюлгендиле

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** бардыргъан кенгешге видеоконференция халда къатышханды. Анда Донецк эмда Луганск халкъ республикалада, Херсон эмда Запорожье областла энчи инфраструктура проектлени жашауда бардырыуну юсюнден сёлешингенди, деп билдиргендиле КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Ол ишни РФ-ни Президентни Владимир Путинни буйругу бла регионла тамамлайдыла. Алгъаракълада Донбассны бла Новороссияны регион-

ларыны социал-экономика айныуларына жораланып бардырылган кенгешде къралны башчысы бу жумушну магъанасы уллу болганын чертгенди. «Эки жылгъа жууукъ заманны ичинде ДНР-де бла ЛНР-де, Запорожье эмда Херсон областла да автомобиль жолланы эки минг километрден артыгы, жашау журтланы бла социал мекамланы 6,5 чакълы бири жангыртылгандыла. Аланы кёбюсюн а жангыдан ишлерге окъуна тюшгенди. Донбассны бла Новороссияны шахарларына бла эллере шефлик этиуну кеслери боюнларына алган башха россияли регионланы къарындаш болушлукъ этгенлерин, волонтерла, жамауат биригиулени бла политика партияланы келчилери да уллу юлюш къошханларын чертирге сюеме»,- дегенди Владимир Путин.

Къабарты-Малкъар Херсон областны кеси шефлик этген районларына социал эмда инфраструктура объектлени

аягы юслерине салыргъа болушады. Сёз ючюн, былтыр Скадовск шахарда жол жаны бла барган суу ызгъа тынгылы ремонт этилгенди. Мында МФЦ-ни бёлюмю кюурагъа деп берилген оту жангыртылганды, школадан биринде медицина кабинет тийишли халгъа келтирилгенди. Районну эллереинде сабий майданчыкъла, юйлени арбазлары, жамауат тийреле тапандырылгандыла, жангы амбулаторияны

къурулушу бошала турады.

Ол иш быйыл да андан ары бардырыллыккъды. Бюгюнлюкде Херсон областны Голопристанский районуну администрациясы бла бирге 2024-2025 жылгъа жарашдырылган план жангыртыла турады. Анга дагыда бир ненча объект къошулукъду. Алагъа къарар эмда тындырыллыкъ ишлени санын тохташдырыр ючюн, келир ыйыкъда ары республиканы специалистлерин жиберирге белгиленеди.

Парламент

Анзылатыуну кючлендирирге кереклиси ачыкъланганды

Саулукъ сакълау министрни орунбасары **Заурбек Батыров** бла Алыучуланы эркинликлери къалай сакъланганына надзор этиу эм адамны ырахат жашау жаны бла федерал службаны республикада Управлениясыны таматасы **Жирслан Пагов** докладла этгендиле. Заурбек Батыров билдирге-

КъМР-ни Парламентини президиумуну жыйылыуунда «правительстволу сагъатда» республикада санитар-эпидемиология болумну юсюнден сёлешингенди.

нича, былтыр жукъган аурууладан 103 минг адам къыйналганды, ол а аны аллында кезиуден 36 процентге азды. Дизентерия, COVID-19, энтеровирус, педикулёз дегенча аурууладан къыйналгандыны

саны бютюнда азайганын белгилегенди ол. Коронавирус жукъганлары ёлчеми тюшгени бла бирге кесекле эм пневмония тийгенле кёбейгендиле. Былтыр кёк жётел (коклюш) 17 инсаннга жукъ-

ганы ачыкъланганды, 2022 жылда уа аллай бир кезиу да болмаганды.

- Былтыр кёмеден ауругъанла болгандыла. Бу жарсыу битеу къыралда да барды. 2022 жылда кёмеден эки адам ауругъан эсе, 2023 жылда уа - 90,- дегенди докладчы.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жерлешибиз –

Владимир Путинни

ышангылы адамларындан бири

Байсыланы Темиржан Россейни президентини къуллугъуна кандидат Владимир Путинни ышангылы адамларыны тизмесине киргенди. Анга быллай уллу ышаныулукъ этилгени ючюн ыразылыгын билдире, жерлешибиз айырулада Владимир Владимировични сейирлерин къорууларыгъы бла ёхтемленгенин айтханды.

Байсыланы Темиржан энчи аскер операция барган тийрелеге гуманитар болушлукъну жыйыуну эмда жиберууну къурау бла кюрешген «Ни Шагу Назад» жамауат биригиуну таматасыды. Ол себепден волонтерлукъ эмда гуманитар ишни, жангы тийреледе жашаганлагъа тутхучулукъ этиу, белгисиз тас болгандыны излеу жумушланы жик жиги бла биледи.

«Жерлешибизни быллай даражагъа тийишли болууу белгиленген борчланы тынгылы тамамларгъа себеплик этеригине ишексизбиз. Ишни игилендирууну кёргозтюлген амаллары да Владимир Путинни ышангылы адамлары бла тубешиуунде сюзюллоклерине ийнабыз», - деп айтылады «Ни Шагу Назад» волонтер къымылдауну телеграм-каналында.

Ахча

Къармашханланы кёллендирирге

Къабарты-Малкъарда гитче эмда орта предпринимательство бла кюрешгенлени эм аз ёлчемли кредитле бла жалчытхан Фонд былтыр эки жюзден артыкъ микрозайм бергенди. Сагъынылган къауумлагъа киргенлеге аны ёлчеми 5 миллион сомгъа дериди, кеслери иш къурап къармашханлагъа уа 500 минг сом бла чекленеди, дегендиле республиканы Экономиканы айнытуу министрствосунда.

Ахча учуз ставкасы бла юч жылгъа дери бериледи. Былтыр Фонд бла 214 келишим этилгенди, предпринимательле эмда кеслери къармашхан инсанла 28,1 миллион сом алгандыла.

Быйыл биринчи январьгъа Фонд берген, кеслери да энтта да жабылмаган 433 микрозайм барды. Аланы асламысын эм магъаналы бёлюмледе ишлеген предпринимательле алгандыла. Ахча алагъа 4,5-10 процентге бериледи.

«Заманга» – 100 жыл

3 бет

Бепайланы Сосуну жашы Таусо, ана тилибизде энчи болуп чыкъган «Ленинчи жол» газетни биринчи редактору, миллетде билим алган ал төлюбюзню алчыларындан эди.

Ол биринчилени санында эди

Редакцияны къонагы

9 бет

«Къадар къачан да мени тепсеулеге къайтаргъанлай турганды»

2023 жылны ахыр кюнлеринде республикабызны маданият жашауунда къуанчылы иш болганды - Дагыстанны ара шахары Махачкъалада халкъла аралы конкурсда Кенделенни «Таулары жарыгы» къаууму лауреатланы биринчи эм экинчи даражалы дипломларын, Гран-прини да алып къайтханды.

Анзылатыуу күчлендирерге кереклиси ачыкланганды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

2023 жылда мал губу кыбып кыйналганланы саны 10 процентте ёсгенди. КъМР табиғатда эмина ауруу жайылган жерлери болган 13 регионну тизмесине киреди. Роспотребнадзорну КъМР-де Управлениасы Саулукъ сакълау министерство бла бирге чыгарган бегимге тийишлиликте, Эминага кыжау станция бу ауруу жукъган адамны излеу эм аны ачыклаганда кырау жумушлага юрениуле бардыргандыла. Саулукъ сакълау организациялада артыкда кыркыулу жукъган ауруула кыжау 40 юрениуле кыралгандыла, алагга 3227 адам кыатышанды.

Докладлада туберкулёзну юсонден да айтылганды. Заурбек Батыров айтханыча, таматаланы арасында андан кыйналганла азайгандыла, болсада 17 жылга дери сабийле жукъган кезиуле уа кёбейгенди.

Былыр безгек ауруу бир инсанда ачыкланганды. Бууала, столбняк, эпидемиялы паротит, чапыргъан ауруу (краснуха), туляремия, сибирь язва, лептоспироз, безгек, полиомиелит эм тели ауруу (тиф) дегенча артыкда кыркыулу ауруула жайылган кезиуле болмагандыла.

Жукъган ауруулары тохтатыр мурат бла саулукъ сакълау организацияла Эпидемиология кыркыуусулукъну жалчытыуу системасы синдириледи. Былыр 8 организация Росздравнадзорну «Медицина ишни кыркыуусулукъну эм ачыклаганда» жаны бла сертификатны алгандыла. Саулукъ сакълауда санитар-эпидемиология эм гигиена жорукъланы тамамлау, профилактика тинтиуле кырау контрольга алынгандыла.

Жирослан Пагов КъМР-де кесекледен эпидемиология болум ышангылы болганын, эпидемия февральда кёбейриги белгиленгендин чертгенди. Жылыны аллында юч ыйыккыны ичинде уа ОРВИ 5600 адамга жукъганды.

Былыр декабрьде COVID-19 жагъылганланы саны ёсген эсе, шёндю ол азайганды. Жи-

рослан Паговну айтханына кёре, бююнлюкде ауруу адамла жёнгил кётюредиле, алгынча кыйналмайдыла. Республикада ковид эм кесекле жаны бла болум сюзюлгенлей турганын белгилегенди докладчы. Бу эки ауруудан багыу бирча болмагъ-

анына энчи эс бурганды.

«Кыралны санитар кыоруула» федерал проектни чеклеринде толтурулган жумушланы, тыш кыраллыла бла туристле регионнга жукъган ауруулары келтирмезча мадарланы юслеринден да айтылганды. Жирослан Пагов кёме жайылганы айтылганын сагынып, асламында ол ата-анала сабийлерине вакцина салыргга унамагъанларыны хатасындан кёбейгенин белгилегенди.

Жыйылууда СПИД-ге эм жукъган ауруула кыжау эм профилактика жаны бла араны баш врачы **Марина Иванова** да сёлешгенди. Ол коронавирустан сора адамла артык кыркыулу болмагъан инфекцияланы да кыйналып кётюргенлерине эс бурганды. Дагыда кёме эм кёк жётел кыйын ётгенлерин белгилеп, ол санда таматаланы арасында да, иммунопрофилактика жумушланы игилендирерге кереклисин чертгенди.

Докладланы сюзю, Урунуу, социал кыоруула эм саулукъ сакълау комитетни башчысы орунбасары **Владимир Безгодько** коронавирус жангдан жайылып тебиресе, республика анга кыалай хазыр болганын сорганды. Заурбек Батыров

пандемия саулукъ сакълау система жангы кыркыуула кыжау болганын айтханды.

КПРФ-ни фракциясыны башчысы **Борис Паштов** медицинаны игилендирер ючюн законла чыгарыуучула кыаллай болушукъ керек болганын сорганды. Министрни орунбасары депутатланы вакцинаны магъанасын жамауатча ангылатыуу жумушланы тамамлауда артыкда керек болгъанларын айтханды.

Урунуу, социал кыоруула эм саулукъ сакълау комитетни башчысы **Хусейн Кажаров** инсанла жукъган ауруула кыжау вакцинаны салдыргга унамагъанларыны юсонден айтханды. Аны хатасындан а ахыр жыллада республикада совет заманлада болмагъан ауруула жангыргандыла. Ол жамауатда ангылатыуу жумушланы игилендирерге кереклисин чертгенди. Депутат саулукъ сакълау учреждениялада жангыртуу жумушлага бийик даражада бардырылганларыны юслеринден да айтханды.

«Правительстволу сагъат» жууаплы органла кыжау эсгертиуле кыбыл кёрюу бла бошалганды.

Президиум Парламентни кезиулю пленар жыйылыуун 8 фев-

ральда бардырыргга оноулашханды. Жай сессияда биринчи жыйылыууга Парламентте кирмеген политика партияланы келечилери чакырыллыкдыла. Ала «РФ-ни кырал политикасында ююрно магъанасын кючлеу» сорууга кеслерини кёз кырамын айтыргга боллукдыла.

Парламентарийле «КъМР-де хакъсыз юридический болушукъну юсонден» законга тюзетиуле сюзгенди. Ол федерал излемлеге келишдирилгенди. Дагыда «КъМР-де физкультурада эм спортда болумланы келишдириуно юсонден» республикалы законну 6-чы эм 9-чу статьяларына тюзетиуле сюзюлгенди.

Законланы проектлери жууаплы органла кыжау эсгертиуле бла тюзетиуле хазырларга берилгенди.

Депутатла федерал законланы проектлерин, кыралны субъектлеринде законла чыгарыуучу органланы башламчылыклары да сюзгенди. Алада кырал гражданы кылуу этиуню, РФ-ни промшленый политикасыны, коммерцияла болмагъан организацияланы юслеринден айтылганды. Дагыда Налог, Бюджет, Урунуу кодекслеге тюзетиуле да кыралганды.

«Тюрлю-тюрлю соруула» бёлюмде Кырулуш, жашау журт-коммунал мюлк эм отлукъ энергетика жаны бла комитетни башчысы **Руслан Токов** КъМР-де кёп кыатлы юйлени регион оператору коммерциялы болмагъан фондну ишин сюзюуге аталган жыйылыуда чыгарылган эсгертиуле кыалай толтурулганларын билдиргенди.

Депутатла тюрлю-тюрлю сфералада жетишимле болдурган инсанланы КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугъаларга келишгенди.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Тирилик

Президент жанлыла 2,1 миллиондан атлагъандыла

«Единая Россия» президент жанлы 2,1 миллион адамны кыол ызын жыйганды. Аны юсонден партияны Генсоветини жыйылыуунда аны башчысы Андрей Турчак айтханды.

Бу жаны бла жумушлага былтыр 23 декабрьден быйыл 21 январьга дери бардырылгандыла. 16 январьда уа кыралны битеу регионларында да кыол салыуу бирикдирилген кюно кыралганды.

Партияны келечилери кыралны 2,1 миллион инсаны Владимир Путинге тутчулулукъ этгенлерин ачыклагандыла. Алчы регионланы юслеринден айтханда, биринчи жерни Кемеров область алады - 74 минг адам, ызы бла Чуваш Республика (64 минг адам), Башкортостан (58,5 минг адам) келди, дегенди Андрей Турчак.

Кыол салыуу бирикдирилген кюнонде уа партияны регион эм жер-жерли толтуруучу комитетлеринде, жамауат приёмныйледе 4 мингден аслам жер кыралганды. Андрей Турчак билдиргенча, ол кюн 316 минг адам президент ючюн кыол салгандыла. Бютюнда тирилени арасында Ставрополь крайны, Кырымны, Хабаров эм Алтай крайланы, Ненец автоном округну, Томск, Нижегородск, Оренбург, Тюмень областланы, Чуваш Республиканы белгилегенди.

Ол айтханга кёре, президент жанлы болгъанларын билдирерге жаш адамла, таматала да келгенди, ала тюрлю-тюрлю усталыклары болган инсанладыла, миллетлерине кёре да башха-башхадыла.

Ююрле, урунуу коллективле бирге келген кезиуле да болгандыла. Аланы уа бир ниет бирикдиреди - кыралыбызны кырауулу, жалынчакъсыз, деменгили этерге итинюлюк.

Жыйылууда Партияны «Биринчи бёлюмлерини жылын» бардырууу сорууларына да кыралганды, «первичкаланы» советин кыраууга оноу этилгенди. Ол а партияны жер-жерледе келечилерине федерал даражада оноула чыгарыууга тири кыатышыргга онг берликди.

Жылыны ичинде регион эм федерал жыйылыуула бардырыллыкдыла, алада партияны оночулары бла тюрлю-тюрлю соруула сюзюлукдюле. Дагыда биринчи бёлюмлени башчыларыны араларында эришиуле кыралып, партияны халкъ программасын тамамлауда эм иги сынаула ачыкъланырыкдыла.

Кыабарты-Малкыарда кеслерини инсанлык борчларын толтурууга сюзгенлеге партияны регион эм жер-жерли приёмныйлеринде тийишли мадарла кыралгандыла. Владимир Путинни РФ-ни Президентине кёргюзтууге кыол ызын жыйыуу жумушлага партияны волонтерлары кыатышхандыла. Ол кюн жамауат приёмныйле эрттенкиде 9 сагъатдан ингирде 18 сагъатха дери ишлегенди. Аны бла бирге алада инсанланы приёмга алыуу да кыралганды, деп билдиргенди «Единая Россияны» КъМР-де жер-жерли бёлюмюно толтуруучу комитетини башчысы Дмитрий Парафилов KABARDIN-BALKAR.ER.RU сайтха.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Правительство

Сёз кыркыуусулукъну жалчытыуу, мюлкленю ондурууу эм башха жумушланы юслеринден баргъанды

Кыабарты-Малкыарны Правительстволу кезиулю кенгешинде ондан артык бегимни эмда буйрукъну проектлерин сюзгенди. Алада сёз жолланы жангыртууу, кырал мюлкню, алгыннгы бегимлеге тюрлениуле кийириуно эмда талай башха оноулары юслеринден барады. Кенгешини Правительстволу председатели **Мусукланы Алий** бардырганды, аны ишине министрволаны бла ведомстволаны эмда муниципалитетлени башчылары да кыатышхандыла.

Жер эмда ырысхы бла байламлы халланы министри Аслан Тохов суратха эмда видеога тошюрген комплексни кыралны иелигинден республиканы иелигине хакъсыз берирге оноу этилгенин билдиргенди. Ол 29 миллион сомдан артык турады, кесин да «Кыркыуусуз республика» учреждение хайырланырыкды. Энтта

да бир буйрукъ бла православие энциклопедияны томларын кырал Кыабарты-Малкыарга хакъсыз береди. Бу китагла КъМР-ни миллет китапханасында сакъланырыкдыла, дегенди.

Урван районну администрациясыны тилеги бла ол тийреде 21-гектарлык жер юлюшюно бир категориядан башхасына кёчюредиле. Ызы бла анда зыгыр бла юзmez кызарыкдыла. Аны юсонден да Аслан Долгатович билдиргенди.

Транспорт эмда жол мюлк министр **Аслан Дышеков** быйыл муниципалитетледе жол фондланы ондуруу жаны бла юч буйрукъну туура этгенди. Биринчисине кёре, Нальчик шахар округта 200 эмда 76 миллион сом берилликди, 140 миллион сом а бир муниципал биригуге жиберилликди.

КъМР-ни урунуу эмда социал кыоруула министрине республи-

каны правительстволу атындан талай тюрлю келишиу ушакълага кыатышыргга эркинлигини болжалы 2026 жылга дери созулады. Аны юсонден министр **Асанланы Алим** билдиргенди. Дагыда кырал программаланы планларын «Электрон бюджет» системада кырауу бла бу министерство кюреширинден да чертгенди.

Асан улу дагыда «Халкъга социал жаны бла себеплик этиу» кырал программага тюрлениуле кийирилликлерини юсонден айтханды. Ол а кырал программалагы оноу этиу система башха тюрлю болганы ючюн этилгенди. Анга кёре быйыл биринчи январьдан сора талай излемле да кючлерин тас этгенди. Министр дагыда абаданлагга кырау жаны бла узакъ болжаллы проектни кыйиматын ачыклагъан кёрюмдюлени тизмеси жараш-

дырылганын билдиргенди.

КъМР-ни миллетлени ишлери эмда жамауат проектле жаны бла министр **Анзор Курашинов** жерлешлерибизни ишлери жаны бла правительстволу комиссия чачылганын, аны борчлары уа миллетле аралы байламлыкыла жаны бла правительстволу комиссияга кёчюролгенин ачыклаганды. Анга кёре экинчи комиссияны ишинде да талай тюрлениуле боллугун билдиргенди.

Республиканы Борчлу халда страхование этиуно жер-жерли фондну башчысы орунбасары **Рустам Кажаров** бу ведомстволу иши бла байламлы бегимни эмда буйрукъну проектлерин кёргюзгенди, Мусукланы Алий аланы эмда кенгешде сюзюуге чыгарылган башчаларын да дурус кёргенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

«Заманга» – 100 жыл

Игиликге бла биригиулюкге кьуллукъ эте

Ана тилибизде газетибиз чыгып башлагъанлы быйыл 100 жыл болады. Ол сау ёмюрдю. Озган заманлагъа хыйсап этип кьарасанг, газет халкъны кьадары, жашауу бла жашагъанды, аны сейирлерин, муратларын, жарсыларын кьргюзюрге, адамларыбызны харкюнлюк ишлеринден, кьайгыларындан толу хапар билдирирге кьорешгенди.

Анда ишлеген журналистле уа жангы хапарла билдиргенлерин бла чекленип кьалмай, кеслери да огурлу башламчылыкъла этгендиле, болушлукъ керек болганлагъа аны тапдыргъандыла. Бек башы - адамланы оюмларын, сезимлерин иги жанына бурургъа себеплик этгендиле.

Миллет журналистикабыз 1924 жылда башланганды десек, ётюрюк болмаз. Ол жылны июнь айында Нальчикде «Кьсрахалкъ» газет-

ни биринчи номери чыгъады. Ол орус, кьабарты эм малкъар тилдеде басмаланганы бла айырмалы эди. Ызы бла «Ленинчи жол», «Социалист Кьабарты-Малкъар», «Коммунизмге жол», «Заман» газетле чыгъадыла.

Быйыл газетни юбилейи болганы бла байламлы, биз абадан тёлуден журналистлени, тамата жолдашларыбызны, коллегаларыбызны, кьыйын болумлада тийишли сынаулары да болмай турганлай, халкъгъа бек керек болуп турган газетни чыгъаргъанланы, аны бла кьадарларын байлагъанланы, анга кьарууларын-кючлерин, жюрек отларын, факмуларын да аямай бергенлени уллу хурмет бла эсгергебиз. Аланы барысыны да атларын санап чыгъар онг жокъду, аны себепли бир кьауумуну юслеринден материалла басмайбыз.

Ол биринчилени санында эди

Бепайланы Сосуну жашы Таусо, ана тилибизде энчи болуп чыкыгъан «Ленинчи жол» газетни биринчи редактору, миллетде билим алгъан ал тёлубюзню алчыларындан эди. Ол 1906 жылда Яникойда туугъанды. 1922 жылда элде ачылгъан школда эки жыл окъуп, 1924 жылда Нальчикде Ленинчи окъуу шахарчыкыгъа жюрюп башлагъанды. Анда педагогика техникумну да бошагъанды.

Ол заманны юсюнден «Гуртуланы Берт. Жашау ызы, оюмлары, тенглери...» деген китапда адабиятха кьеп кьыйыны кирген Бертни быллай эсгериулер бардыла: «Улбашланы Ахмадия да, мен да 30-чу жылда Ленинчи окъуу городокда устазла эдик. Бир бирибиз бла чынг алгъын анда шагъарей болган эдик. Ол обществоведенияны окъуга эди, мен а – ана тилни бла суратлау литератураны. Аны ючюн болур эди, суратлау литература кружобузда жазылган затны сюзе туруп, ол ниет жанына, мен а тил бла суратлау жанына кьараучу эдик.

Суратлау чыгъармаланы сюзе туруп, сюзюге иги эс бурганла бизден сора да бар эдиле. Ол санда Отарланы Саид, Шахмырзаланы Саид, Бепайланы Таусо, Хочуланы Салих, Теммоланы Хамит, Татталаны Мухаммат, Энейланы Махмут, Гулийланы Хажимурат, Этезланы Хамит да. Жазылганнга ахыр багъа бичиучо уа Энейланы Махмуд болуучу эди. Ол облисполкомну халкъгъа билим берген бёлюмюню таматасыны орунбасары болуп ишлей эди...»

Бу адамланы кьоремисиз – кьайсын алсанг да, юлгюге тутарча билимдиле, устазла, маданиятыбызны, адабиятыбызны да мурдорун кьурагъа кюч салгъанды.

Таусо Дондагъы Ростовда марксизм-ленинизм курсланы ётюп, андан кьайтхандан сора, бир кьауум заманны Ленинчи окъуу шахарчыкыда устазлыкъ этгенди. Ол ишни толтура, халкъны жарыкъландыругъа тынгылы юлюш кьошханды.

Ол жыллада окъуна Таусону коммунист партиягъа алгъан эдиле. 1931 жылда партияны обкомуну членине да айыргъандыла. 1924 жылдан башлап, «Кьсрахалкъ» газетде ана тилде бир бет чыгып турган эсе, 1931 жылда «Ленинчи жол» деп энчи газетни чыгъарыгъа оную этилгенде, аны биринчи редакторуна Бепайланы Таусону кьргюзтгенлери да бошдан болмагъанды. Ол газетде 1935 жылгъа дери ишлегенди.

1932 жылда Нальчикде малкъар тилде суратлау литература альманах чыгып башлагъанды. Анда Бепайланы Таусо, Теммоланы Хамит, Гуртуланы Берт, Отарланы Саид, Улбашланы Ахмадия ишлегендиле.

Бепайланы Таусо кьаллай адам болгъаныны юсюнден Гуртуланы Берт бир-эки шарт келтиреди башында сагъынылган китапда. Биринде быллай айтады: «Городокда бир талай ишлегенден сора, Хочуланы Салих да, мен да «Ленинчи жол» газетде ишлерге кьечдюк. Эсимдеди, анда ишлей турганлай, литература ишле бла кьорешгенбиз. Бирде уа Салихни назмулары, орусчагъа кьечюрюлюп, «Огонёк» журналда басмаланадыла, ол да, мен да анга бек кьууанган эдик. Редакторубуз Бепайланы Таусо уа, алгъыш эте, Салихни кьолун тутхан эди».

Кьалам кьарындашыны, журналист нёгерини жетишимле-

ри алай кьууандыргъан тамата ачыкъ жюрекли, халал да адам болгъанына не сёз. Дагъыда бир кере сагъынады ол заманны Берт, Хочуланы Салих бла ол Суворов атлы орамда, бир фатарда, бир столну эки жанындан бир бирге кьарап, Ленинни томун окъуй турганлай, «зынг» деп, терезеден окъ ётюп, аргъы жанындагъы кьабыргъагъа тиеди. Жашырын кьарагъанларында уа, бир атлы, кьара жамычылы, башы да башлыкъ бла байланып, ат юсюнде алгъа ийилип, кьачып бара эди. Ол кьызыл наган окъну да кьргюзтуп, Таусогъа ол ишни юсюнден айтханларында, алагъа башха фатаргъа кьечере буюргъан эди. Бек сейири уа – газетни тиражы сегиз мингге жете эди!

Ма алай бла, тенглерине кьайгырыулу болуп, этген ишине да кьаты болган жаш адамны 1935 жылда жалган дау бла тутуп, ол заманда «Социалист Кьабарты-Малкъар» аталган газетни баш редакторуну кьуллугундан кетерген эдиле. Шимал Кавказны аскер трибуналы Бепайланы Таусону алты айны ичинде тутуп туруп, ишин тинтип, арда эркин этгендиле.

1941 жылда, Уллу Ата журт уруш башланганда, аны Карагандагъа шахтада ишлерге ийгендиле. Алай бла ол, баям, сюрюннге да андан атланганды ансы, архивде турган кьагъытлагъа кьере бизде кьуралган тизмеледе аны аты жокъду. Атасы Сосу, анасы Бадинат, юй бийчеси Фазика, эки кьызы Айшат бла Халимат, жашы Абдул-Керим Кьыргъызстанны Ош областына тюшгендиле. Кьартла, Таусо кеси да анда ахыр ышыкъларын тапхандыла.

Кьечгюнчюлюкден ата журтха кьайтхан туугъан-туудукълары, энчи аны жашы Абдул-Керимни юйюрю Яникойда Таусону тыпыр ташында жылыну бюгюн да сакълайдыла. 2018 жылда аны юйюню орамгъа айланган кьабыргъасына ол умуту жарты кьалган алапат адамны аты бла эсгертме орнатылгъанды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ётюрюк

Россей Федерацияны Президентни Владимир Путинни оноуу бла кьуралган «Ата журтну кьоруулаучулары» фонд энчи аскер операциягъа кьатышхан жигитлени, ала фронтдан кьайтхандан сора жашауларыны юслеринден экинчи документли фильм кьурашдыргъанды. Аны

Хар жаны бла да юлгюлю

жигитлеринден бири уа Нальчикден кеси ыразылыгъы бла кьазауатха барган Чеченланы Элдарды.

Таулу жаш взводну командири болгъанды. Аскер усталыкыгъа юйреннгени анга биргесине кьуллукъ этгенлени жашауларын сакъларгъа болушханды.

Бусагъатда Элдар «Ата журтну кьоруулаучулары» фондну регион бёлюмюнде ишлейди эмда Украинада энчи аскер операциягъа кьатышып кьайтханлагъа, аланы юйюрлерине не жаны бла да болушлукъ этиуню кьурайды.

Башламчылыкъ

Халаллыкъны чези жокъду

Черек районну Аушигер элинде жашагъан Башийланы Амина, Саида, Алия эмда Сулейман, Ата журтну аскерчилерини юйюрлерини регион штабыны комитетинде кьуралган волонтер кьауумгъа кьошулуп, энчи аскер операциягъа кьатыша турган аскерчилерибизге бугунурча темир ау жарашдыругъа киришгендиле. Ол жандаурлукъларын ала Ленинград фашистледен азатлагъанлы 80-жыллыгына атагъандыла.

Башияланы юйюрлери тюрю-тюрюлю жандауурлукъ акциялагъа тири кьатышадыла. Аны бла бирге уа, элни, районну да тюрю-тюрюлю жамаут ишлерине кьошулмай кьалмайдыла.

Сабийлени бла жаш тёлую «Биринчилени атламылары» битеуроссей биригиулерини Черек районда бёлюмю бу юйюрюн ата-анасына аллай ариу кьылыкълы, тюз ниетли сабийлени ёсдюргенлери ючюн уллу ыспас этгенди.

Жоралау

Кьеп билгенлеге – дипломла

«Единая Россия» партияны Черек районда бёлюмю «Ленинград фашистледен азатланганлы – 80 жыл» деген ат бла тарых магъаналы соруула кьурагъандыла. Ол иш муниципал районну Жаш тёлю арасында бардырылгъанды.

«Мобильное приложение ВВЕРХ» проектни чеклеринде

партияны жаш гвардиячылары соруугъа бютюн тири кьатышхандыла.

Соруула отуз эдиле. Алагъа тюз эмда тынгылы жууапла берип, кьеп балла алганла дипломла бла саугъалангандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият хазырагъанды.

Эсгертю

Борчунгу тёлё да, кьутул

Кьеп фатарлы юйню тынгылы ремонтна тёлёуно ай озгъандан сора экинчи айны онунчусуна дери тёлерге тийишыды. РФ-ни Жашау журт кодексини 155 статьясы биринчи кесегинде айтылады аны юсюнден. Аны эсге салып, КьМР-ни Регион оператору борч этмеге чакъырады. «Хурметли жамаут! Иш анга жетсе, биз материалланы сюдге жиберирге керек болабыз – алай этмеге онгубуз да жокъду. Аны себепли уллу кёллю болмагъыз, тёлёуно Сбер-

банкда (ол санда онлайн халда), почтада, ВТБ-да эмда Фондну межямында терминалда (ол 1,5% комиссия алады) берирге боллукъсуз. Бюгюнлюкде уа Нальчик шахар округда ахчаны жыйуу 122,98 процентге жетгенди», - деп билдиргендиле андан.

Сизни энчи сьётугъузну юсюнден толу информацияны **8-800-700-64-12, 42-56-29** номерле бла сёлешип неда **regoperator.07@mail.ru** почтагъа жазып билдирирге боллукъсуз. Фондну адреси: **Нальчик, Горького, 17А.**

Битеу тюрлениулене эмда жангылыкъланы **https://t.me/kapremont07** телеграм-каналда табарыксыз.

Эсепле

Мечиланы Кязим атлы маданият фонд ишин башлагъанлы кѣп аламант проектлени бардырады, миллетни айныуна жарагъан, сабийлени билимлерин, малкъар адабиятха суймекликлерин ёсдюрген ахшы ишлери кѣпдюле. Анга биринчи кюнден да башчылыкъ этген а жазуучу, педагог, журналист Аппайланы Ларисады.

Бу кюнде фондну мекаянда тюбешиу болгъанды, анда ол ачылгъан кезиуден бери бардыргъан проектлени юсюнден энчи айтхандыла, эсепле чыгъаргъандыла.

Къонакълагъа деп концерт программа да къуралгъанды, аламант жырлары бла Жуболаны Жамболат, Гергъокъаланы Халимат, Атабийланы Алибек къууандыргъандыла. Халимат фондну себеплиги бла кѣп сейир проектлеге, фестиваллагъа да къатышханын белгилегенди. Тюркде бардырылгъан Мечиланы Кязим атлы фестиваллагъа хазырлагъан, Мамайланы Фатима макъам салгъан «Иги сѣз» деген жыр да эшитдиргенди.

Дагъыда «Балкарияны» артистлери эмда сабий ансамбльле аламант тепсеулерин кѣргюзтгендиле. Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрны артистлери акъылманлы назмуларын малкъар, тюрк тилдеде окъугъандыла. Асанланы Кулина фондну къурагъан Мечиланы Батыргъа, Мечиланы Таукагъа, анча жылны ичинде ишин жетишимли бардырып тургъан Лариса Мустафаевнагъа да жылы сѣзлерин айтханды. Акъылманлы суймекликге аталгъан кѣп ариу назмулары болгъанын белгилеп, Кязимни «Суймеклик – жаннет чыпчыкъ» деген назмусуна кеси макъам салып, аламант жырны эшитдиргенди. Андан сора да, китабында поэтни тизгинлерин белгилеп, акапелла халда жырлап, хар келгени да кѣлон жарытханды. Концерт программдан сора уа сѣзю Аппайланы Ларисагъа бергендиле.

– Бююн керти да ахшы кюндю. Бери анча жюреклеринде миллетлерине суймекликлери жашагъан инсан келгени бек къууандыргъанды. Мен бери

ишлерге келеме дегенимде, бек уллу борчну алгъанымы англай эдим. Нек дегенде тишируу болуп, Мечиланы Кязимни атын жюрютген фондну тийишли бардыралырматы деген оюмун сагъышландыра эди. Жыйырма жылны педагогикада ишлегенме, студентлеге Кязимни, Къайсынны сѣзлери бла насийхат эте кетип, алагъа айтханымы кесим

Миллет хазнабызгъа къошумчулукълары уллуду

толтуралмай къалай болайым деген сагъышым мени алгъа элте эди, кюнден-кюнге къарыу бере, – дегенди ол.

Ызы бла уа экранда 2017 жылда фондда ачылгъан кезиуден башлап бююннге дери къаллай проектле къуралгъаныны юсюнден айтып, суратла да кѣргюзтгендиле. Телевидениягъа деп мында жарашдырылгъан проектленден бири «Ана тил» болгъанды. Ары къатышхан къонакъла малкъар тил, адабият, тарых бла байламлы соруулагъа жууапла береди, билимлерин ёсдюредиле.

Ызы бла уа сабийлеге «Малкъар тилге юйренебиз» деген проектни да башлайдыла. Ана тиллерин шатык билмеген сабийлеге оюн халда сейир дерсле бардырып. Коронавирус жайылгъан кезиуде, аны тохтатхан эдиле, быйыл аны да жангыдан бардырыргъа умутларын да айтханды Лариса. Ызы бла ала «Методика совет» проектни къурайдыла, анда малкъар тилден юйретген устазла жыйылып, кеслерини сынамларын бир бирлерине юйретип, тилибизни айныуу

бла байламлы къаллай амалла этерге кереклисини юсюнден оноулашадыла. Андан сора эркин тутушудан Мечиланы Кязим атлы битеуроссей эришиулени башлайдыла, ала жыл сайын бардырыладыла.

– Эришиулеге Россейден кѣпле къатышадыла, алчы жерле алгъанлагъа Кязимни аты бла грамотала, кубокла беребиз. Ол сабийле аланы кеслерини шахарларына, юйлерине элтип, бизни аллай акъылманыбыз болгъанын билгенлери мени бек къууандырады, – дегенди Лариса.

«Кязимни окъуулары» деген ат бла жыл сайын закийни туугъан жеринде – Шыкъыда тюбешиу къурайдыла. Алгъын аланы Тетууланы Хадис бардырып тургъанды, фонд къуралгъанлы уа ол жумушну мында тамамлайдыла. Ары республикадан, аны тышындан да сабийле келип, поэтни эсгерип, аны назмуларын окъуйдула.

Фонд къурагъан, бардыргъан проектле асламдыла, аланы санында Мызыланы Къаншаубий Кязимни чыгъармаларын тюрк тилге кѣчюргенин, тыш къыраллада жашагъан жерлешле-

рибиз бла да байламлыкъ жюрютюлгенин да белгилерчады. Дагъыда эришиуле, «Къанатлы жаным» проектни чеклеринде «Дуния алай ариуду», «Таудан, къаядан да бийик», «Мени алтын бешигим – таула» деген атла бла белгили поэтерибизни чыгъармачылыкъларына аталгъан тюбешиуле. «Айран – саулукъну башы», «Китапны байрамы», «Золотая свирель Балкарии» дегенча сабийлени, абаданланы да сейирлерин къозгъагъан проектлери да болгъандыла.

Фондну ишин тийишли бардыргъанлагъа ыразылыкъ сѣзлерин айтханла да кѣп эдиле.

– Бу фонд ишин башлагъанлы мен да къатышханлай турама. Ларисагъа бу жерге тюшерге дуняны жаратхан кеси буюргъанды. Къайсы проектни башласа да, ол аны чегине жетдирлигине толу ийнанам. Сабийле назму айтхан эришиуледе журини санындама, элдеде, шахарда окъугъанла да тири къатышханлары бек къууандырады. Бу фонд къуралгъанлы кѣп сабий ана тилин билип, сѣлешип башлагъанларын энчи белгилерчады.

Эркин сѣлешедиле, тепсерге, жырлагъа юйренген хунерликлерин да кѣргюзтедиле. Дуняны жаратхан бизге Кязимча, Къайсынча акъылманланы берген эсе, борчлубуз ана тилибизни, миллет хазнабызны намысыбыз, сыйыбыз бла жаш тѣлюге ётдюрюрге, – дегенди Мусукаланы Сакинат.

Альпинизм, къаялагъа ёрлеу эм спорт туризм федерацияны регион бѣлюмюню башчысы Ёлмезланы Абдул-Халим да фондну ишин жаратханын айтханды. Быйыл Кязим хажи туугъанлы 165 жыл толгъанына жоралап, акъылманы хурметине Минг тауну тѣппесине ёрлеу боллугъун да белгилегенди ол.

Тюбешиуде дагъыда поэтле Бегийланы Абдуллах бла Табакъсойланы Мухтар, «Нюр» журналны баш редактору Сабанчыланы Арипа, Черек районну администрациясыны келечиси Байсыланы Харун да фондха ыразылыкъ сѣзлерин айтхандыла, мындан ары къаллай проектле бардырыргъа боллугъун да белгилегендиле.

Жыйылыуна ахырында келгенле барысы да бююнлюкде да миллетни бирикдирип тургъан закий Кязимге дууа тутхандыла.

ТЕМУККУЛАНЫ АМИНА.
Суратны **МАМАЙЛАНЫ АЛИЙ** алгъанды.

Ыразылыкъ

Ишлерин тынгылы толтургъанла

Нальчикни 19-чу номерли почтасында ишлеген къызла газетлеге, журналлагъа жазылыу баргъан кезиуде дайым болушучудула. Къуру «Заман» газетге окъуна почтаны бу бѣлюмюнде 150 адамны жаздыргъандыла. Алай къармашханлары ючюн газетден алгъан ыспас къагъытны да ала къабыргъада тагъып турадыла.

Бѣлюмню таматасы Залина Губжокова айтханнга кѣре, была шахарны Гагарин, Идаров, Эльбрусская орамлада жашагъанлагъа газетлени, журналланы, пенсияларын да элтедиле. «Адамла жумушларын почтада жалчытыргъа сюедиле, аланы ишлери бла эрттеден шагъырей болгъанлары себепли. Россейни почтасы бла бир бирине открыткала, конвертге салып къагъыт ийгенле, озгъан ёмюрдеча, кѣп болмагъанлыкъгъа, алыкъа бардыла. Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа посылкаланы уа

бютюн кѣп жибередиле», – дейди ол бизни бла ушакъда, ишлерини юсюнден хапарлай.

Бу иш кѣллу къызланы бир кезиуде почтада тапхан тынч да туюлду. Почтаны Светлана Хамтуева абаданланы пенсияларын юлеширге юйлерине алып кетип тура эди. Газетге жазылыу иш баргъанда, суратдагъы юч къыздан сора да, аны да уллу къыйыны барды. Ариу

сѣзю бла да айырмалыды ол. Быланы барына да энтта бир кере жюрек ыразылыгыбызны билдиребиз.

МАМАЙЛАНЫ АЛИЙ.

СУРАТДА: (солдан оннга) почтаны таматасын орунбасары Къаракъызланы Лейля, почта бѣлюмню таматасы Залина Губжокова, оператор Фарида Карова.

Муратла

Жолланы жангыртыу быйыл да тохтарыкъ туюлду

Быйыл Къабарты-Малкъарда жолланы 90 километри жангыртыллыкъдыла, деп билдиргендиле республиканы Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан. Ишле «Къоркъуусуз тынгылы жолла» миллет проектни чеклеринде бардырыллыкъдыла. Эсге сала айтсакъ, былтыр бу программаны айырмалы толтургъанланы санына кирип, республика саугъагъа тийишли болгъанды.

Жангыртыу ишле социал магъаналы объектлеге эмда туризм маршрутлагъа элтген жоллада барадыла. Дагъыда кѣпюрлеге ремонт этилликди. Ары эки объект киреди: Мухолгъа кирген жерде эмда Майский-Заречное-Ново-Ивановское жолда кѣпюрле. Шѣндю уа Нальчикде кѣпюрледен бирини тѣгерегин кючлендириу ишле барадыла.

Жангыртыллыкъ жолла уа бу элледиле: Пролет-

тарское, Огъары эмда Тѣбен Къуркъужин, Светловодское, Совхозное, Псыгансу-2, Красноармейское эм Терекское. Дагъыда Зольск районда Шордаково-6, Золка жолу - 1,7, Бабуент-Мехлесхоз жолу уа 1,4-километрлик кесеклерин тап халгъа келтирликдиле. Регионну Жол фондундан бѣлюннен ахчагъа Тѣбен эмда Эски Черек эллени арасында жолгъа (9,3 километр) ремонт этилликди.

Планнга кирген, жангыртыллыкъгъа да бек сакъланган объектге уа министерствода Аргудан-Александровская трассаны (16,5 километр) санайдыла. Нек дегенде, бу объект Россейни Мурдорлу жоллары санына киреди.

Энтта да бир объектни сагъынмай болмайды. Ол Булунгъа баргъан жолду. Быйыл анда да ремонт ишле бардырыллыкъдыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Редакцияны кьонагьы

2023 жылны ахыр кюнлеринде республикабызны маданият жашауунда кьууанчлы иш болганды – Дагьыстанны ара шахары Махачкьалада халк-ла аралы конкурсда Кенделенни «Тауланы жарыгы» кьаууму лауреатланы биринчи эм экинчи даражалы дипломларын, Гран-прини да алып кьайтханды. Кьауумну Темуккуланы-Байзуллаланы Элла хазырлаганды. Бююн ол редакцияны кьонагьыды.

– Элла, бек биринчи, окьуучуларыбызны сени бла шагьуреи этерге сюе эдим.

– Мен Темуккуланы Орусбийни бла Зафураны юйюрлеринде тууганма, Хасанияны 16-чы мектебинде окугьанма. Гитчеликден бери тепсегенме, эгечим Бэлла уа жырлаганды. Атабыз кеси музыка бла кюрешмеген эсе да, бизни уа жырни бла тепсеуню сюерге юйретгенди.

Эм алгьа тепсерге школубузда юйретгендиле, дерс эрттенликде алтыда башланганды. Алай бла, бешледе кьобуп, алгьа тепсерге баргьанма, анда республикабызны сыйлы артисти Апполаны Альберт юйретгенди, ызы бла уа – окугьа. Кьыш сууукьада, алыкьа кьарангыда ол кьыйыныракь эди, аны ючюн тепсеулени кьояргьа тюшгенди, болсада бу жаны бла уста болургьа муратым а кьалгьанды.

зыма, анда ишлей, кеп сынам да жыйгьанма. Гастрольлада айла бла тура эдик, атам бла анам хар заманда да болушхандыла. Италияда, Францияда, Бельгияда дагыда кеп жерде болгьанбыз, алада кьараучула бек жарыкь да тюбегендиле, бизге кьарап, гинжиле дегендиле. Тепсесег а, сиз роликледемисиз деп, аякьларыбызгьа кьарагьандыла.

Концертледе, фестивалылада бизни программаны ахырына салыучу эдиле, аны да эм иги номер эм артда кьргюзтүледи деген хыйсапдан. Адамла, чыгьарыбызны сакьлап, кьаллай кьарсла бла тюбегенлерин айтып ангылатхан кьыйынды, зал атылыпмы кьалады дер эдинг. Ала ариу кийимлерибизни, тепсеулерибизни да бек жаратхандыла. Ол заманладан кеп жылы эсгериуле кьалгьандыла.

«Кьадар кьачан да мени тепсеулеге кьайтаргьанлай тургьанды»

Бир кесекден а Хасанияда Маданият юй ачылгьанды, ол бизге уллу байрам эди, алай анда жырлаудан дерсеге жазыла-ма, ол сейир кьорюннген эди.

– Сора тепсеулеге жангыдан кьалай кьайтханса?

– Жырларгьа бара тургьанлай, хореограф сабийлени залгьа кийиргенин эслейме да, жюрегим жангыдан тепсеулеге «жанады». Атам былай айта эди: «Адам эки жерге да бьлюналмайды, не жырлагьан, не тепсеген эт». Мени уа жырларыгьым, тепсеригим да келе эди. Жыр искусствогьа Музыка театры солисти Гергьокьаланы Халимат юйретгенди, ол, бу жаны бла фахмум болгьанын сезип, манга кьыйын салгьанды. Болсада, жюрегим а тепсеуге тартханды. Хореография курслагьа кьечюп, Анахаланы Муратда беш жылны юйренип, айырмалы бошап, диплом алгьанма.

– Атангы айтханына тынгылагьанынга артда сокьуранганмыса?

– Угьай, аны бу сьзлерини кертиликге, тюзлюкюне толусунлай тюшюннгенме. Хау, алгьа терс сайлау а этген болурмамы, жыр жаны бла барсам а жашау кьалай кьуралыр эди, дегенча сагьышла келгендиле. Мурат Ахматович да былай айтыучу эди: «Тепсеуледен сора да, артда жашауугьа жарарча дагыда бир башха усталыкьны сайлагьызы». Школну бошагьандан сора, тепсеулени да кьююп, Дизайн колледже киргенме, стилистни усталыгьын сайлагьанма – бу иш манга кьачан да сейир кьорюннгенди, сора ол да чыгьармачылыкь бла байламлыды.

– Устазларын кимле болгьандыла, кьайда тепсегенсе?

– Кьадар кьачан да мени тепсеулеге кьайтаргьанлай тургьанды. Бир кюн эрттенликде атам телевизорда «Балкария» ансамбль тепсеучюлени излегенин эшитип: «Бар да бир кьор», – дейди, ньгерлерим да анга кьошуладыла. Барама, алай кьепге мычымагьанма, профессионал даражада тепсерге да ол кезиуде артыкь итинмей эдим. Бир жылдан а анда ньгерлеримден бири, кьыз тепсеучю кьауумда адам жетмегенин айтып, ансамбльни студиясына чакьырады, анда юйреннгенден сора, баш кьауумгьа кьечерге онг бар эди.

Ол кезиуде студент эдим, аны айтханына женгирип, колледже дерслени да кьююп, репетициялагьа жюрюп тебирейме. Кесиме энтта да бу ишни тутуп, ахырына жетдирмесем, энди искусствогьа кьайтырыкь туюлме деп сьз береме, ол антыма кертичи да болама. Юйюр кьурагьынчы алты жылгьа жууукьну ансамбльни баш кьауумунда тепсегенме, гастрольлагьа да кеп кере баргьанма.

– Артистни иши сейирди, кеп адамла бла тубешеди, тюрлю-тюрлю жерледе болады.

– Ол кертиди, ансамблибизге бек ыра-

– Искусство бла кюрешген, аны сюйген адамла жашауну башхаракь кьоредиле, сезедиле. Сора искусствосуз жашау кьалай эсе да кьургьакь боллукь эди деп, алай сунама.

– Хау, искусство адамланы араларында чеклени кетереди, ариулыкьну ангыларгьа, багьаларгьа юйретеди. Бир узакь жерде кавказ ансамбльлени кьорсек, биз алагьа, ала да бизге болушургьа кюрешибиз. Сора, гастрольлада болгьан жерлерибизде, ол санда тыш кьыраллада кьонакь юйледе тургьан кезиулерибиз бек аз болгьандыла, алада жашагьан таулула бла кьабартылыла тюбеп, кеслеринде кьонакьбайлыкь этгендиле. Алай, билемисиз, кьайда болсакь да, жюрегибиз артха, туугьан республикабызгьа, юйюбюзге тартхалай тургьанды.

Мен оюм этгенден, кьайсы усталыкьда да инсанни ич дунясын искусствоча, юлгюге сурат ишлеу, музыка, жырлау, адабият болсун, бир зат да ачыкьлалыкь, айниталлыкь да туюлду. Ол жашауну кьайсы жанында да барды, аны эслей билирге керекди.

– Сабийлени юйретип кьалай башлагьанса?

– Улбашланы Мутай, Кьудайланы Мухтар, алача башха белгили усталарыбыз, элге барып, сабийлени юйретгенлерин билгенимде, алагьа бютюн уллу хурмет этип башлайма. Кьайсы элге барсам да, бизге Мухтар келиучю эди, дей эдиле. Жангьыз бир адам анча жерге барыргьа, тепсеу искусствобуз сакьланыр ючюн, аллай бир кьыйын салыргьа кьарыу, заман да кьалай таба болур эди?! Аланы бу огурулу юлгюлерин ала, мендамы кьорю эдим деп, сагьышланып тебирейме.

Соруп башлайма кьайда не болгьанын, хар ким да Кенделенни юсюнден айтады. Ол манга узагьыракь кьорюнесе да, атланама. Анда тьртюнчю мектепни

директору Атмырзаланы Мухтар жарыкь тюбейди. «Бери кепле келгендиле, алай кеп заманнга мычымагьандыла», – дейди. «Мен турлукьма, ма кьорюсюз», – деп жууаплайма.

Юйретиуню бардырыргьа спорт залны бередила, сабийле кьууанып келип

чакьыргьан кезиуню сакьлайбыз, ол такьыйкьала кеп кьорюнедиле. «Тауланы жарыгы» дегенлеринде, сабийле да чабып, мени кьучакьлагьанларында, кьз жашларым тьгюлген эдиле. Юйге кече белинде кьайтхан эдик. Кенделеннге бурулгьан жерде, кьарангы, сууукь болгьанына да кьарамай, бизге саулай эл тюбегенди, ол чакьда жюреклерибиз кьууанчдан, эхтемликден толгьанды.

– Сабийлени жангьыз да Кенделендеми юйретесе?

– Бир кезиуде Лашкутада да юйретип тургьанма, бююнлюкде андан сабийлени Кенделеннге келтиредиле. Бусагьатда менде Бедикден сабийле да юйренедиле, анда кьауум уллу туюлду, алай алагьа муратларына жетерге болушаллыкь эсем, артха турлукь туюлме. Юйренирге келген сабийле бек кепдюле, барысы да сыйыныр ючюн, Маданият юйю ючюнчю кьатысында уллу тепсеу зал жарашдырыргьа айтхандыла да, аны сакьлайбыз. Хунерли, умутландыргьан сабийле уа элде кепдюле.

– Ансамблигиз, мен билгенден, тойлада да тепсейди.

– Шахарда концертлеге, тойлагьа да баргьанлай турабыз, сабий ансамбль болуп, адамла кьууанчларына биринчи бизни чакьыргьандыла. Былайда бир шартны белгилерге сюеме: аллай жерледе тьленнген ахчаны сабийле керексиз затлагьа, сьз ючюн, татлы ашарыкьлагьа жоймай, анга сахна кийимле, бьркле тикдиредиле. Ол аланы итиниюлукьлерин, гитче болсала да, абаданлача ойлай билгенлерин, эслиликлерин кьргозтеди.

– Тепсеу адамны чархын, жюрюуюн ариу этеди. Алай ариу тепсер ючюн, кеп кьыйын салыргьа керекди.

– Кертиди, бир жанындан, тынч кьорюннген кьымылдау, тебиу уллу кьыйын салыуну эсебиди. Мында чыныгьыгьа, тьзюмлюкге уллу эс бьлюнеди, сагьат бла жарымны баргьан концертде тепсер ючюн, кьарыула да болургьа керексе. Жараула бла спортдан эсе кеп окуна кюрешесе. Юйретиу адамны чархын ишге хазырлаудан башланады. Ызы бла чабабыз, секиребиз, санланы создурабыз, андан сора уа тепсеулеге да киришебиз. Ол окуучулары саулукьларына да хайырлыды.

Бусагьатда сабийле телефонла бла жубана, кереклисича бирни тепмейдиле. Залда ала, кьз кьере, субай, назик да боладыла. Мен сагьыш этгенден, атаанала сабийге бир низам кьууаргьа, аны тюрлю-тюрлю кружоклагьа, секциялагьа жюрююрге керекдиле, ол артда анга жарарыкьды.

Инсанни тепсеуле бла кюрешгенин жюрюгениндан, олтургьанындан, сюелгениндан кересе: ол назикди, субайды, хар кьымылдауу кьзге айбат кьорюнеди. Саулукьгьа да игиди, юлгюге сколиоздан кьыйналгьанланы окуна бир кесекден бу диагнозларын кетерген этедиле, ДЦП ауруулары болгьанла да тепсеуледен хайыр кьорлюкдюле. Тин-ниет жаны бла да ол инсанни кесине базыныргьа, юсюнде-башында чурумла излемей, таукел болургьа, артыкь уялчакьлыкьдан кьутулургьа болушады, низамгьа юйретеди.

– Сен юч сабийни анасыса, заман кьалай жетеди? Юйюр жашауунгу юсюнден да айтсангь эди.

– Кенделеннге Байзуллаланы Заурбекни бла Мадинаны юйюрлерине келин болуп келгенме. Эгиз кьызчыкьла бла жашчыкь бардыла. Алай баш ием ишим бла байламлы танышмагьанбыз, болсада, ол искусство бла кюрешгениме ыразыды, керек заманда билеклик эте да биледи.

Кьайынларым да огурулу адамладыла, болушханлай турадыла, кюрешген ишим бла эхтемленедиле. Аладан быллай себеплик таба, юйде, ишде да жумушларымы эталама, аны ючюн алагьа жюрекден ыразыма.

Кьызчыкьла тепсеуле бла кюреширге сюедиле, аланы да кьауумгьа кьошуп юйретеме. Тепсеучюле болургьа сюебиз деселе, арсарлы да болама, ол тынч жол туюлду, алай ала жашауларын бу усталыкьда кьере эселе, угьай дерик туюлме. Кесими насыплы инсаннга санайма, ишиме сюйюп барама, юйге да ингирде андан сюйюп кьайтама.

Ушакьны КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия бардыргьанды.

– Юсуф, Москвада билим алырга не к суйгенсе?

– Алгъадан Москвага барып окъурга сагышым болмаганды. Онбиринчи класс-ха дери КъМКЪУ-ну инженер факультетине кирирге умутум бар эди. Энди ары барама деп турган заманды, келинбиз экиге айланган эгечими ара шахарга окъурга жиберирге суйгенлерин айтып, манга да анда тап болур, дейди.

Кертиди, туугъан жерими бек сюеме, андан тышына кетип окъурга неда жашарга акылыма да келмей эдим. Алай бла, эсимде да болмай турганлай, Москвага келеме. Школну бошагъан кезиуымде оналты жыл болгъан эди, аны ючюн уллу шахарга юйренирге къыйыныракъ эди. Бюгонлюкде уа атам ол оноуна ыразыма, кеп иги танышларым да барды, окъуууму да жетишимли бошагъанма.

– Къыйыны эди биринчи заманда уа окъуунгда?

– Москваны Къурулуш къырал университетинде промышленность эм гражданды Къурулуш факультет эм къыйындадан бирине саналгъаны ючюн, окъуаырмамы деп сагышлана эдим. Алай биринчи дерседен окъуна, билимим кеп студентликинен эсе да мажал болгъанын ангылагъанымдан сора, жарсымагъанма. Къыйын жангызда юйюмден узакъда болгъанын керюне эди, не айтсакъ да адетлери башхады. Кавказдан адамга тюбеп къалсам, анга бек къууана эдим. Ючюнчю курсдан сора уа, усталыгъым бла байламлы иш табар ючюн, заочный бөлүмге кечеме. Къурулуш бла байламлы ишге кирип, талай заманды урунганма.

– Окъуундан тышында уа не зат бла кюрешенсе?

– Бусагъатда ишге юрюгеним ючюн, артык башха затла бла кюреширге жетишмейме. Школда окъуууымда, белгиле гёжефиз Аккайланы Хаджи-Мурат бла ёхтемленип, ауур атлетика бла кюрешип башлайма. Эришулеге къатышып, алчы жерлеге тийишли болуп турганма.

Окъууга киргенимден сора уа, жарауаны бардырырга онг болмаз деп тура эдим. Алай, мени насыыма, окъууубузда спортха уллу эс бургандыла, аны бла кюрешгенге да иги себеп этгендиле. Хар бирибизден къайсы тюрлюсюнде къаллай жетишимлеге жетгенибизни соруп, телефон номерлерибизни да алган эдиле. Ол күн окъуна университетибизни спорт комплексини ди-

Жаш тёллюбюз

«Ана тилибизни байыкъландырыууга себеплик этер умутлума»

Бизни бюгонлюкде Москвада жашагъан факмулу, ахшы билим алгъан жаш адамларыбыз асламдыла. Джапуланы Юсуф да аланы санындады. Аны жыр айтырга, назму жазарга да хунери барды. Назмуларын «Наша молодёжь» деген битеуросей журналны редактору Пётр Алёшкин, жаратып, изданийларында басмалайды. Кеп жылланы ара шахарда «Эльбрусоид» фондда ишлейди, магъаналы проектлени бардырырга амалла этеди. Ол, сабий заманында ауур атлетика бла да кюрешип, алчы жерлеге кеп кере тийишли болганды. Бюгон ушакъ негерибизди.

ректору, селешип, кесине чакъырады. Ауур атлетикадан юйретген тренер бла танышдырып, вузну жыйымдык командасына къошадыла.

Биринчи кере вузла арасында эришуле болганды, манга – онжети, мени бла къаршылыкъга чыкыгъанга уа жыйырма юч жыл толгъан эди. Аны ючюн биринчи жерни ол алганды. Жыл сан категорияларыбызны башхалыгы уллу болганы келюме да тийген эди. Алай бир неча жылдан эришуледе аны хорлап, биринчи жерге тийишли болганды.

– Сен назмула да къурайса, малкъар тилге да кечюресе. Хар жазгъан адамны да бир зат кёллендиреди дейдиле, аны юсюнден не айтлыкъса?

– Кёллендирген кеп тюрлю болум этеди: туугъан жерим, табийгъат, ахшы адамла, жюрегимде бир жарсыу болса да. Хар заманда да ол башха тюрлюдю. Кёбюсюнде уа ол туугъан жерим бла байламлы болады. Бютюнда сабийлигимде анамы жанындан аппам Отарланы Мустафир, туудукъларын тегерегине жыйып, халкъ жомакъла, нарт таурула, болгъан сейир затланы айтычуусу эсимде къалып, энчи къыйганды.

Аны себепли ол къадар ариу сезимлени

хайыры бла назмуланы да гитчелигимден бери жазама. Москвада Къарачай-малкъар жаш тёллюю айныуна себеплик этген «Эльбрусоид» фондда танышым Сылпагъарланы Мариям назмула жазгъанымы билип, аланы Тебердиде Кърымшамханланы Исламны юйюнде бардырылуучу Семёнланы Исмайыл бла Мечиланы Кязим атлы конкурсах жибертеди, анда экинчи жерни алганма. Мындан ары чыгъармаларымы жыйышдырып китап басмаларга умутлума.

– Москвада «Эльбрусоид» фондда иги кесек жылны ишлейсе, сёзсөз, бизни тёллюе ол фонд кеп себеплик этгенди айныу жаны бла. Сен а ары къалай келген эдинг?

– Биринчи кере фондну тогуз жылы толгъан байрамга барган эдим. Ара шахарда турган адамларыбызга, бютюнда жаш тёллюбюзге, ол бек кереклиди. Анда ана тилибизде селешгенлерине, барысы да бир бирлерине намьс берип, адетлерибизни жюрютгенлерине къууанып, юйюме келгенча болган эдим. Жыйылыу бошалгъандан сора, туугъан жерим кез аллыма келип, андан кетеригим келмей эди.

Экинчи кере уа фондну он жылы болгъанда баргъанма ары. Жыл сайын къуралуучу землячествону «Эльбрусоидни» юбилейи

бла бирикдирип, «Крокус Сити Холлда» бардырыкъларын эшитеме. Анга уа жаш тёллюбюзно да болушдуруга чакъыргъанлары себепли, къууанып къошулганма. Андан бери фонд бла байламлыкъ жюрютгенлей турама.

Ол кеси да жаш тёллюю айныуна иги себеплик этгенди. Жангызда къарачай-малкъар тилге кечюрюлген фильмле бла жомакъла окъуна сабийлеге тилни билдирге бек болушадыла. Бютюнда сейири уа, бу жомакъла къыралыбызда, орус тилге кечюрюлгенледен сора, экинчи жердедиле. Мында ишлерге онгум болгъанына керти да ёхтемленеме.

– Москвага окъурга келген жаш тёллю артха къайтырга кёбюсюнде суймейди. Нек дегенде, билимлерине кере иги иш табалмай къаллыкъларына жарсыйдыла. Ара шахарда уа ол жаны бла амал кеп болады, дейдиле. Сени оюмунг а къалайды?

– Анга не жаны бла къарагъанынга кереиди. Иги иш табалмагъанындан да бек туугъан жеримден узакъда къалып, аны гара сууларындан ичалмагъаным мени бегирек жарсытады. Республикага келсем, не бла кюреширгими юсюнден алыкъа сагыш да этмегенме, алай бир мадар а болур, этеме дегеннге къайда да онг болады. Малла бакъган да хайырлы ишди, андан да къачмайла.

Жаш тёллюбюз да, ара шахарда къалмагъанлай, элерини, жерлерини юсюнден сагыш этселе игиди. Ахшы билим алып къайтып, республикада болмагъан затланы айнытсала, къадалып ишлеселе тюз болур деригим келеди. Ансы мында жукъ жокъду деп тургъандан хайыр чыгъарыкъ туюлду.

– Мындан арысында уа къаллай муратларынг бардыла?

– Эм алгъа атам бла анама, манга къарындашлыкъ этген Гочияланы Сосланга эмда кеп жылланы жаш тёллюбюзно айныуна себеплик этген Тоторкулланы Алийге ыразылыгымы билдиреме.

Умуларым келдюле. Окъуууму бошап, дипломуму алгъанлыкъга, мындан ары да жамаут жумушла бла кюреширге сюеме. Арха туугъан жериме къайтып, ана тилибизни айныуна себеплик этген проектлени бардырырга умутлума. Бюгонлюкде ол бек магъаналы ишди бизни халкъга, кесибизни энчилигибизни тас этмегенлей, тилибизни, тарыхыбызны сакълалгъан.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.

Сагышла

НАМЫС БОЛМАГЪАН ЖЕРДЕ НАСЫП БОЛМАЗ

Бизни газетибизде адет-тёрелерибиз бла, намьс-хурмет бла да байламлы оюмла, сагышла, башха материаллар дайым басмаланадыла. Бу жол а кесини сагышларын бизге Гуманитар тинтиуле бардырыган институтну къарачай-малкъар фольклор бөлүмюню илму къуллукъчусу Локияланы Жаухар жазып ийгенди.

Жолгъа тебирей турган толу маршрутха бир тиширыу ашыгышлы кирип: «Анам онгсузду, анга терк жетерге керекме. Амал бар эсе, шинтикни къыйырына чегер эдим», – деп, къарамы бла тегерекни тинтди. Тюз эшикден кирген жерде төрт-бешжыллыкъ сабийни жанында олтуртуп турган жаш тиширыучукъ, ачылуу къарамын жашырмай, жютю къарады.

Аны алай этгенин да эслемей, башха таматаракъ тиширыу: «Не сёзю барды, ма ол сабийни къолгъа алсакъ да, жер да табылып, болмаса да, сыйынырбыз. Олтур да къал. Ананга да Улуу Аллах саулыкъ, ёмюр да берсин! Ана къачын сыйлагъандан багъалы не барды? Жарсыма, тап болур», – деп, ариу селешди.

Бу сёлзлени эшитген жаш тиширыучукъну бети жюз тюрлю болду, от тюрсюн бетинден кёлзлерине ургъаннга, сора ауузу от чагып, сёлзлерин да тамам ангылатмай: «Мен сабийими къолума алып болупму жол хакъ тёллегенме? Анасы ауруй эсе, таксиден кеп зат жокъду, алсын да барсын. Бир адам ючюн да тынчайып олтурган сабийими тынгысыз этерик туюлду. Таксиге 200-300 сом тапмаймыды?...» Андан ары айтхан сёлзлерин ангылагъан къыйын эди.

Ол халны киши сакълмагъанданмы, огъесе даулашырга, демлеширге суймегенденим, олтурган адамладан сёз къошарга излеген болмады. Айтып да ким не айтырыкъ эди? Арт заманда адамланы тюрленип барыулары кишини сейир окъуна этдирмегеннге ушайды. Бу халсизлик да жюреклеге бичакъ ургъанча болупму симсиреди, анга жууап тапхан къыйын эди. Хал, намьс даулашып алынмагъанын, хар ким кесича оюмлап, дуняны тозурай баргъанына ахтынып, къарагъаннга ушай эди.

Жаш ананы къарамында от жилтинле, къайгы бийлеген тиширыуу жюрегине къоргъашин окълача тийип, аны кёлзлеринден жиямукълары бурчакъ-бурчакъ тёллююк, къарамы тумаланып, маршрутдан тышына суху атлады.

Бу болум олтургъанланы барын да бирча апчытды. Ол тиширыучукъну жериме олтуртургъа умут этдим, алай, менден да алгъаракъ, бир къызчыкъ жерин берирге секирип къопду. Ачы сёлзлени ауурлугу къарамын басхан тиширыу, битеу кючюн жыйып, аз-маз ышара: «Сау бол! Бусагъат такси жетеди! Жарсыма! Бар, жеринге олтур», – деди.

Маршрут шахардан элге тебиреди, салонну ичин сангырау шошлукъ бийледи. Баям, хар ким кеси сагышына батып, жашауну тюрленгеннин, дунялыкъда ангылама тозурай баргъанларын, къарта, къарысузга намьс-сый берген, амалсызга болушлукъ этген энди «модадан» кете баргъанын оюмлай болур эдиле.

Эсиме сабий замандыма къарт анандан эшитген акъыл сёлзлени тизмеси эшитиле башладыла: «намьс болмагъан жерде, насып болмаз»; «намьсны гитчеси, уллусу болмаз»; «намьс эте билмеген намьс тапмаз»; «намьсы жокъну дунясы жокъ»; «сыфаты ариудан къылыгы ариу насыплады»; «намьс бере билмеген сыйсыз, ыспассыз болур»; «намьслы юйге насып – къонак, намьссыз юйге насып – жомакъ»; «намьслы адам насыплы болур»; «намьс болмагъан жерде шайтан той этер» эм д.б. Не къадар оюм асырала эди бурунгулуланы сёлзлеринде.

Такъыйкъаны ичинде къарт анамы ауазын шатык-шатык эшитгенча болдум. Ол сёлзлени башхала да эшите болурламы дегенча, тегерегиме къарадым. Сора мени бу халими эслеген акъылдан тая тургъан сунар деп элгендим. Тюрслеп къарагъанымда, жансыз шошлукъда адамланы къарамлары бузлап, бир затха да сейир этмегенлерин эследим.

Шошлукъну ары дери телефонда ойнай турган сабийчикни анасына дауу бузду. «Я хочу другую игру, и чтобы ты включила громкость. Один наушник плохо работает...» – деп, чарлап, жиямсырап, анасыны кёзюне жютю-жютю къарай эди. Ол сабийни анасына даууча угъай, саулай да дунягъа даууча эшитиле эди. Анасы уа, сабийни башын шош сылай, кесине къыса, уппа эте: «Хорошо, хорошо, мой золотой. Сейчас всё сделало. Папа купит беспроводные, хорошие наушники. А сейчас пока включу звук телефона», – деди. Бир кесекден маршрутну ичинде шошлукъну телефонда оюнуу тауушу бийледи.

Бу болум жангыздан сагышха бөледи. Ким биледи, дуня тюрленип, биз кеп затны ангыларга, оюмлар-

га жетишмейми болурбуз? Ангыламайма... Жашау чарх бурулганы сайын, адам улуну жашауанда тюрлю-тюрлю сынаула бола болурла.

Тау элде ёсген, таулу юйюрге келин болуп, сабий ёсдюрген тиширыу, нек ыйлыгъады аны бла ёз тилинде селеширге, адет-тёреле болгъаныча, таматагъа намьс-сый берирге? Сабийин керексиз оюнга бла булжутмай, терезеден тегерекге къаратып, бир къауум сёзюне ёз тилинде юйретирге, атларын билдирирге, жашаудан ангылам берирге? Аны сабийни энчи орун алмай, бирлени тобугъунда эркеленгенликге не хата боллукъ эди?

Нек къоркъадыла шёндюню сабийле кеси дуняларына адам бошларга, хапар айтырга, соруу сорурга, таматагъа кеслерин суйдюрюрге, аланы кез къарамларын эшитирге? Огъесе ёсдюрген сабийлерин керти дунядан алдау дунягъа атала-анала кеслерими тюртедиле, тынчыкъ саугъалап акъылда? Алай бла аланы дунялыкъ ангыламын сыйыргъан, тилден, динден, адабиятдан, адет-тёреден, намьсдан да ангыламын тозуратхан аламы болурла? Ёсноп келген тёллюю дунялыкъ къарамын «ууатхан суймеклик».

Жууапсыз соруула тууадан-тууа, кёлюмдегин эшитдирирге, билдирирге да базынмай, тюшер жериме жетдим... Сагышла уа бирге юйюме кирдиле.

Дуня башында баласын къурт-къумурсха да сюеди, багъалайды, эркелетеди. Биз бюгонлюкде ёсдюрген сабийлерибизни «уста суймеклигибизге бөллей», аланы тилден, динден, адет-тёреден керти этип, белгисиз оюнгагъа, алдау тынчыкъгъа бөллейбиз, тамблагъы кюн ала ата-анагъа, жууукъ-тенгнге, миллетге, къыралгъа билеклик эте билдирме деп оюмламайбыз. Ол ёлчемсиз тынчыкъгъа батылып ёсген тёллю уа жашауну керти бети бла жолукъгъанда жашау эте билдирме, керек кюнде кюч-къарыу, акъыл-билим да табармы?

Нечик кеп сагышны къозгъады жюрекде бюгоннго болум... Жанларын, санларын да харам этип, жашау чархны буруп кюрешген ата-анала эталырламы жандан багъалы балаларыны тамблагъы кюнлерин зауукълу? Ала саугъалап кюрешген тынчыкъ аланы балаларын насыпха бөллейирмы?..

Сагышланы байрамы мени къарсыз тойда тепсете башлады. Эс жыйып, жашау кертиликке къайтдым. Сора жашау оюмла мыйымы басханлай: «Намыс болмагъан жерде, насып, берекет, жюрек тынчыкъ да бола болмаз. Намьсха бёлленген насыпны Улуу Аллах хар таулу арбазгъа да берсин!» – деп, тауларыма айланып тилек этдим.

Бир жол тыш кыралгъа солургъа барама. Анда эрттеги танышыма тубегенимде, нечик тарды бу дуня, деп келеди келюме. Жарсыугъа, солугъан кюле бек терк озадыла. Кетер заманыбыз да жетди. Танышым да бизни бла тебиреди артха.

кесин. Ол сёз болмагъан, туюшмеген киши кълмагъанды. Орам бла озуп барса, аллай аман сёзле айтады! Къабакъ эшигиме балчыкъ жагып кетерге да угъай демейди. Аны кёрселе, кълоншуларыбыз а: «Жоргъа келеди», - деп, юлере кире кетедиле.

рады. Асыры кызгъанчдан а, жаны чыгып къалады капек ючюн. Энди уа къарт, сант да болгъанына, эки аягъындан акъсагъанына да къарамай, ишге жюрюп айланады. Андагылары да къанларын бузуп.

«Да аны тырыкъ бир адам нек чыкъмайды да», - деп сорама. «Анасын туюнгге ким не зат аталлыкъды». «Къалай?», - деп, сейирге къалама. «Аны да юдегисинден эшитгенме. Бу анасы бла сёз болады да, сора аны билегинден тутуп быргъагъанда, ол жыгылып, къолун сындырады. «Ах кюном, не сейирлик затла айтаса», - дейме. «О-о-о, кеси да бир болмачы юйюрдэн чыкъгъан хапары барды. Тийре аны биледи да, аны бла жолгъа чыгъаргъа, дууагъа сюелирге окъуна киши сыймеучюдю».

Мен тынгылап, ушакъ нёгерим кълоншусуну хапарын айтып, сагъатдан артыкъ озгъанды, алай атын а бир кере сагъынмагъанын эследим. «Аты ушхуур артында айтылсын. Ол ёлсе, аны дууасына ким барыр. Ма мен дагъыда ол затха сагъыш этеме», - деп да къошду танышым.

Аны хапары, юйге келгенден сора да, акъылымдан кетмей, сагъыш этдиргенлей тургъанды. Бир аман адамны кёплени алай кыйнап жашагъаны сейир туюлмюдю? Ол алай биз хар кимге да тийишлисича багъа бере билмегенибизден болур. Аллаилагъа налат бергенле чыкъсала да, жарсыугъа, аланы алларында жойкъулланганла, кёзбау этгенле кёп табылып къаладыла. Бир жанындан а, керти окъуна, аллайла да керек болурла, алагъа ачыугъа эки аягыбызда тири сюелир ючюн.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Биллириу

Къошакъ сайлаула бардырыладыла

КъМР-ни Парламентинде Жаш тёлю палатагъа къошакъ айырыула бардырыладыла. Республикалы эм жер-жерли жамауат организацияла, Прохладный шахарда бла Май районда жер-жерли самоуправление органлада жаш тёлю политика жаны бла кенгешчи органла, политика партиялары КъМР-де эсепге тургъан бёлюмлер, бийик эм орталыкъ профессионал билим бериу организациялада студент биригуле, КъМР-ни Парламентинде жаш тёлю палатаны юсюнден Болумгъа келише эселе (КъМР-ни Парламенти 2009 жылда 31 октябрьде чыгъаргъан 177-П-П номерли бегим), кандидатланы кёргозторге боллукъдула. КъМР-ни Парламентини Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла комитетине бу документлени кёргозторге керекди:

- кенгешчи органны башчыларыны оноуларын
- заявканы (приложенияда белгиленген халда)
- организацияны документлени копиясын
- Жаш тёлю палатагъа кёргозтолген инсаннга характеристиканы
- аны паспортуну, дипломуну неда аттестатыны копияларын
- аны шартларын сюзерге ыразылыкъны.

Документлени письмо бла ашырыгъа, битеу копиялагъа мухурла салыргъа керекди.

КъМР-ни Парламентинде Жаш тёлю палатаны юсюнден Болумгъа келишген документлени **2024 жылда 15 февральгъа** дери кёргозторге боллукъду: **Нальчик, Ленин атлы орам, 55-чи мекем, 105-чи, 107-чи отоула.**

Соруулары болганла бу телефон номерлеге сёлешигиз: **42-60-84, 40-45-26.**

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Сакълыкъ

Айырыулары кезиуюнде къаугъа чыкъмаз ючюн

Быйыл 15-17 мартда Россейни президентин сайлауда эмда къол кётюрюуге хазырланыу кезиуде айырыу участкалары от туююдэн сакълау баш маганалы жумушладан бириди. От ёчюлтюучюле бла бирге алада къоркъуусулукъну жалчытыугъа участкалары башчылары да жууаплы болгъанларын белгилерчады.

КъМР-де От туююуге къажу-къутхаруу службадан бизге ангылатханларыча, айырыу участканы ичинде, тийресинде да тазалыкъ сакъланыргъа, мекемгъа кирген эм чыкъгъан эшиклени алларында жукъ да болмазгъа тийишлиди. Дагъыда суу бла кереклисича жалчытылыныргъа, кюйюзле учхаламазча полгъа урулургъа керекдиле.

Айырыу участкала от ёчюлтюуде хайырланылган керекле бла жалчытылынадыла. Мекемда, от туюше, тышына къалай чыгъаргъа кереклисини сураты ачыкъ жерледе тагылады.

Айырыу комиссияны отоуларында, тышында да тютюн ичерге, от къабындырыргъа, терк жанарыкъ затланы асыраргъа жарамайды.

Алай битеу мадарлагъа да къарамай, от туюше, аны юсюнден энчи службалагъа билдириге керекди – стационар телефондан – 01, мобильныйден 101 неда 112 номерге сёлешип. Къутхаруучулары тютюн ийис чыкъса да чакъырыргъа тийишлиди.

Ызы бла къаугъаны юсюнден мекемда адамлагъа, участканы таматасына бла келечилерине билдириге, отоуда эшиклени ачаргъа, халкыны тышына чыгъарыргъа керекди. Бюллетеньлени, ала жыйылган кюфлени, алача маганалы документлени да къутхарыргъа тийишлиди. От уллу болмаса, аны ёчюлтюп башларгъа боллукъду: битеу приборланы токъдан чыгъарып.

– От туююуге къажу жорукъла сакълансала, президент айырыула чурумсуз ётерикдиле, - дегендиле бизге ведомстводан.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Кёргеним, эшитгеним

Кълоншунг аман эсе...

Аэропортда, жумушакъ шинтикледен олтуруп, эртте заманланы эсге туюшуре, шёндюю жашаубуздан да хапар сора, ушакъ этебиз. Мен кесими юсюнден айтып бошагъанындан сора, ол башлайды. «Хар нем да тап эди, - дейди. - Алай бир аман кълоншунг барды да, олду жашаууму къурутхан. Аллай бетсизге кёз ачмагъанма. Дау этип, туююш ачып, бахчамдан аз-аз кесип барады. Бир зат эталмайбыз. Кесича, бир огъурсуз ити барды да, арбазына кишини жанлатмайды, ётгенсетгенге да юргенлей турады».

Жол нёгерими кыззадан къыза баргъанын кёрюп, тохтатыргъа кюрешеме. «Къой, къанынгы бузма, солуп келесе. Анга башха тюрлю кёздэн къара. Билемисе, эртте акъылманладан бири: «Шуёхлары кёп бир аягъында сюеледи, жаулары кёб а – эки аягъында», - деп бошдан айтмагъанды», - дейме. «Айхай, тёзалсанг а, - деп бардырады хапарын нёгерим. – Улайгъан адамча жюрютмейди

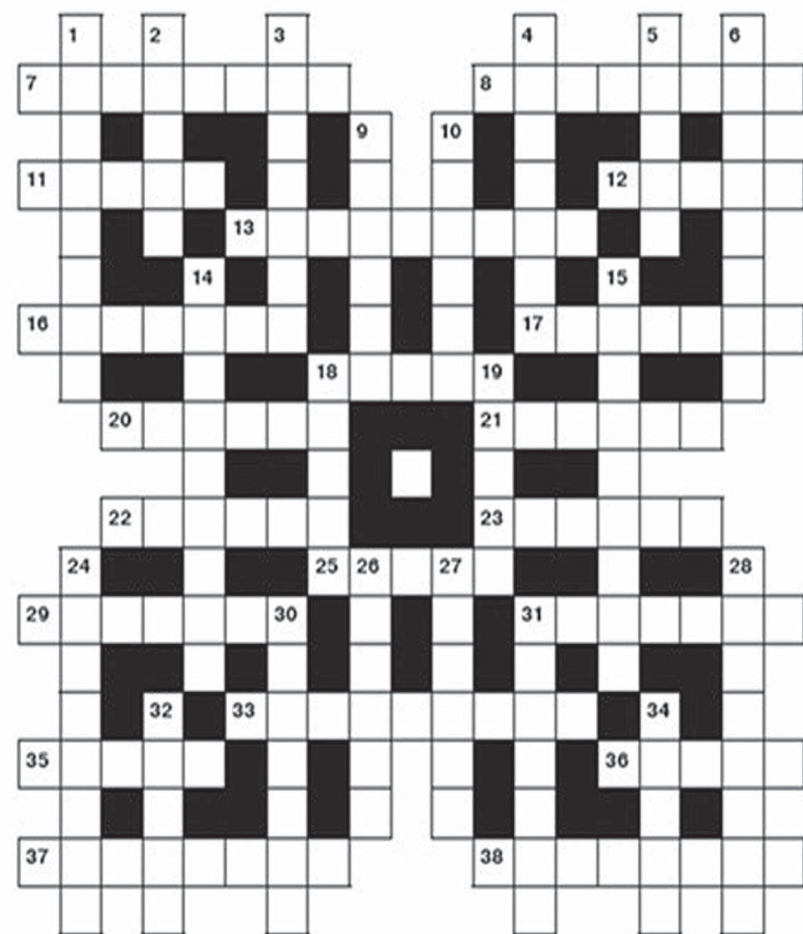
«Жоргъа уа нек?» - деп сорама. «Атлагъанын кёрсенг, сабий туюне бошларгъа хазыр болуп тургъанчады». Аны эшитгенимде, манга кюлюк къабыннганды. «Кюлюме, бизге ол кюлюкю туююлдю, - дейди тиширыу. – Ол къуру бизге угъай, юдегисине да тынчыкъ бермейди. Сабийлери уллу болгъунчу тёзюп тургъандыла, энди уа андан башларын алып айланадыла. Къатыны да къуру таякъ болгъанды. Жазыкыны бир затха эркинлиги жокъду. Жоргъа анга чыгъармагъан ат къалмагъанды: кирлиди, уручуду, айланчакъды, жаншакъды деп да. Ол ышанла уа аны кесини юсюндедиле барысы да.

Бир жол ол харип тиширыу бла кёп хапар айтханбыз. Ол заманда эшитгенме, киши, ишлеген жеринде да туююш-уруш ачып, бир адам бла да жарашмай айланганын. Кеси уа кечеле бла бирде аягъы, бирде сол къолу бла жер-жерлеге письмола жазып, таматарындан тарыгып ту-

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Къланатлы. 8. Черек районда элли аты. 11. «Шуёх» деген сёзю синоними. 12. Баргъан суу. 13. Кинотеатргъа келгенлени халлары. 16. Уялчакълыкыны белгиси. 17. Оюу салыучу. 18. Хантуну тюрлюсю. 20. Зодиакны 21.01 – 20.02 белгиси. 21. Мияла зат андан къоркъады. 22. Эрттенликде къозу, улакъ эмизген къушлукъ заман. 23. Улоучу. 25. Юйде сыйлы тыш адам. 29. Аны эр кишиле кёлек жагъагъа тагъадыла. 31. Биченчи. 33. Къарт, къарыусуз болса, арслан аллай болады дейдиле. 35. Чеченде сахар. 36. Музыка инструмент. 37. Аны ючюн ауругъаннга кырал пенсия бередди. 38. Сабырлыгы болмагъан адам.

ЁРЕСИНЕ: 1. Тёзюмлюк. 2. Кёп халкылы кырал. 3. Сюелип турруу. 4. Хычыуун желчик. 5. Бичен къалау. 6. Къарачайда бир элчи. 9. Бир оюмгъа келалмай сёлешуу. 10. Пистолетни тюрлюсю. 14. Къабартылы элчи. 15. Жашауну алгъа элтген закийле. 18. Аллай турма да болады, иш хакъ да. 19. Ачыкъ жер. 24. Адамны амалсыз этгенде, андан тутадыла. 26. Таматалыкъ этген. 27. Адам ауузыланырча юй. 28. Жилтин алыр ючюн хазырланган агъашчыкъ неда тукъумну андан ары бардырлыкъ адам. 30. Жюрек кётюрюмлюк. 31. Бир бирден кенг жайылыу. 32. Ол адамда, жерде да барды. 34. Къуругъан ёре терек неда чигинжи.

Газетни 9-чу номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

ЭНИНЕ: 3. Жашау. 8. Гюлменди. 9. Пирамида. 10. Мыстындау. 14. Адрах. 17. Балта. 19. Сапыран. 21. Байрам. 22. Маулют. 23. Апсын. 24. Чалма. 25. Къыйшыкъ. 28. Чомача. 30. Магадан. 31. Архыз. 32. Чырды. 35. Чабыйуучу. 38. Малкъарлы. 39. Ышырылыу. 40. Акула.

ЁРЕСИНЕ: 1. Саният. 2. Тарпан. 4. Чюгюндюр. 5. Андыз. 6. Орган. 7. Удмуртлу. 11. Ырпыс. 12. Чакъмакълыкъ. 13. Басмачлыкъ. 15. Чапыракъ. 16. Къаламан. 18. Наныкъ. 20. Сютча. 26. Шырылдау. 27. Жалау. 29. Мудахлыкъ. 33. Харра. 34. Ачык. 36. Ылышкы. 37. Убыхлы.

Унутмау

Анга жамауат энчи сый-намыс бергенди

Озгъан шабат кюн Долинскде Политика репрессиялада жоулгъанланы мемориалында жыйылыу болгъанды. Ол белгили кырал кьуллукъчу Уяналаны Батталны жашы Чомайгъа аталгъанды.

Чомай 1914 жылда Къашхатауда туугъанды. Чегем, Холам-Бызынги районлада билим беруу бѐлюмлени таматасы болуп тургъанды. СССР-ни Баш Советини депутаты, Къабарты-Малкъар АССР-ни Билим берууюню халкъ комиссары эм башха жууаплы кырал кьуллукълада ишлегенди

Малкъарлыла туугъан жерлеринден Орта Азия бла Къазахстанга кѐчюрюлгенде, 1944-1957 жыллада Къазахстанны Ивановский районунда тургъанды. Андан кьайтхан кезиуде, адамлагъа тубеп, биргелерине не зат алыргъа кереклерин окъуна айтып, поездлеге миндирип, бери ашырып тургъанды. Кеси да 1957 жылда келгенди артха. Ол жыл Къабарты-Малкъар АССР-ни Министрлерини

Советини председателини экинчиси болады.

Чомай ол кезиуде адамлагъа, жангыдан кьурала тургъан мюлкеге кѐп болушханды. Аны юсюнден жыйылыуда сѐлеше, Уяналаны Ибрагим да айтханды. Мал орунла, юйле-журтла ишлерге керек эди - алагъа уа аслам кьурулуш материалла. Аланы излей, Чомайгъа кѐпле келе эдиле. Ол да,

халны билип, кьолундан келгенича болушуп тургъанды.

1959-1967 жыллада Уяна улу Къабарты-Малкъар АССР-ни Президиумуну Баш Советини председателиди. Эсимдеди, ол жыллада аны Герпегежге келгени. Улуу кишиле аны кьатында, солдатла, генералны аллындача, сир кьатып тура эдиле, аны атына, тукъумуна да хурмет эте.

1967-1976 жыллада уа Къабарты-Малкъарны Министрлерини Советинде кьырал план комиссияны председатели болуп тургъанды. Андан сора ишни кьойгъанды. 1985 жылда дуниядан кетгенди.

Ол кюн тубешиуге келгенле, Хасанияны орта школуна тамата классларыны окъуучулары да аны юсюнден докладла этгендиле. Аланы уа малкъар тилден устазлары Ксаналаны Любовь Оюсовна хазырлагъанды. Андан сора Ира бла Аслан Лиевле хазырлагъан кызыла, жашла орус, къабарты, малкъар тилдеде жырлагъандыла.

Ахырында тукъум адамлары сѐлешдиле. Ол санда Чомайны кызы Жанна эм тукъум таматаларындан бири Борис. Ала бу ишни кьурагъан мемориалны таматасы Теммоланы Фаризатха, аны биргесине ишлегенлеге жюрек ыразылыкъларын билдирдиле.

Фаризатны башчылыгъында мында кѐп быллай тубешиуге бардырыла турадыла. Аны хайырындан, атлары аз айтыла баргъан, халкъыбызны озгъан жылларыны ахшы адамлары дайым эсгериле турадыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Кишиликни дерси

«Кѐлюнг толмай тынгылаяллыкъ тьуйюл эдинг»

Нальчикде Искусстволаны Шимал-Кавказ кьырал институтуну маданият эмда искусствола колледжинде кишиликни дерси бардырылгъанды. Ол Ленинград фашист ууучлачуланы кьуршоундан эркин этгенли 80-жыллыгъына жоралангъанды. Аны Къабарты-Малкъарда «Патриот» жамауат биригиу кьурагъанды.

Тубешиуге СКГИИ-ни студентлери бла преподавательлери, школчула да кьатышхандыла.

Колледжни окъуучулары Ленинградны ол бушуулу кюнлерини юсюнден презентацияларын кѐргюзтгендиле, докладларын окъугъандыла. Дениза Бжекшиева шахарны эмда шахарчылары ол кюнледе жигитликлерини, кишиликлерини, дагъыда Ленинградны блокададан кьалай эркин этилгенини юсюнден эсгериле бла шагъырей этгенди. «Эки миллиондан

аслам адамгъа фашистле уллу азаплыкъ сынатхандыла. Болсада ленинградчыла, ачдан, сууукъдан не бек кьыйналгъан эселе да, душманны аллында тобукъланмагъандыла, анга хорлатмагъандыла», - деп чертгенди Дениза.

Сатаней Османова уа ленинградчыла ол кюйсюз кюнледе кьаллай бир гыржын алгъаныны юсюнден хапарлагъанды.

Анастасия Денисова да Ленинграддагъы блокаданы сынагъан, бюгюнлюкде Нальчикде жашагъан

Анастасия Зимницкая бла тубешиуюню юсюнден айтханды. «Аны эсгерилерине жюрегинг кьыйналмай, кѐлюнг толмай тынгылаялмайса. Кьыйынды аланы эшитген, адамла уа аны кеслери сынагъандыла! Алагъа тынгылай, быллай оруу келгенди акъылыма: «Быллай ачы хапарланы айтып, жаш адамланы жюреклерин кьыйнаргъа керек миди?» Анга жууапны да кесим бергенме: «Хау, керекди». Аллай зарауатлыкъны болдурмаз ючюн, биз тарыхыбызны билерге керекбиз», - деп бошагъанды сѐзюн Анастасия.

Тубешиуге кьатышханла ажимлы ѳлген ленинградчылары, аны кьоруулай эмда эркин эте туруп жоюлгъан аскерчилени бир минутну шох сюелип эсгергендиле.

Ахырында «Патриот» жамауат биригиуюню башчысы, профессор Эфендиланы Фуад сѐлешгенди. Ол Кишиликни дерсине келгенлени хар бирине да ыспас этгенди, докладчылагъа да ыразылыгъын билдиргенди. «Бизни Ленинградны ол кьыйын кюнлерин эмда совет солдатланы жигитликлерин унутуп кьояргъа эркинлигибиз жокъду. Бизни аппаларыбыз, аталарыбыз да бюгюнню жарыккъ, мамыр кюнубюз ючюн жанларын, кьанларын да аямагъандыла, биз аланы батырлыкъларына, чыдамлыкъларына баш ургъанлай турлукъбуз», - деп чертгенди ол.

Андан сора «Непокорѐнные», «Блокада Ленинграда» деген документли фильмле кѐргюзтюлгендиле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Жокълау

Хайырлы байламлыкъла

Кѐп болмай Нальчикни Кардиодиспансерине Москвадан жюрек эм кьан тамырла бла байламлы аурууланы тинтиу жаны бла миллет медицина институтну сынамлы врачлары келгендиле. Ала саусузлагъа кьарарыкъдыла эмда эсгертиуге берликдиле, ол санда ала федерал арада болушукъ керек болгъанланы айырылыкъдыла.

А.Н. Бакулев атлы араны врач-кардиологу айтханга кѐре, Къабарты-Малкъар кьан тамырлары бла жюреккери ауругъанлагъа тынгылы эс бургъан регионладан бирине саналады. Анга кѐре бийик технологиялы болушлукъ керек саусузгъа кысыха заманда федерал арада бакъдырыргъа квота да бериледи. Кардиодиспансерде сагъынылгъан ауруула бла байламлы тынгылы диагностика этиледи эм сынамлы специалистле да кьарайдыла.

Бу жол Москвадан врачла эки кюнню ичинде кьарарыкъдыла саусузлагъа. Орта эсеп бла алып айтханда, специалистле 150 чакълы адамгъа кьараргъа жетиширикдиле.

Къабарты-Малкъар Республиканы Маданият министрствосуну, «КБР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Кабардино-Балкарская правда», «Адыгѐ псалъэ», «Заман», «Горняк», «Советская молодѐжь» газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тау», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы коллективлери «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны малкъар тилде бериулерини «Малкъар» редакциясыны бериулерин бардырыучусу **МАЛКЪАРЛАНЫ Каринагъа атасы МАЛКЪАРЛАНЫ Муссаны жашы Рашид** ѳлгенине бушуу этгенлерин билдирип, кьайгъы сѐз бердиле.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

**Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмалангъанды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кѐре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Бийчеккуланы Жаннета (1,2,11,12-чи бетле), Зезаланы Лида (3,4-чу бетле), Ахматланы Люоза (9,10-чу бетле) - корректорла.

Тиражы 1787 экз. Заказ № 203
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru